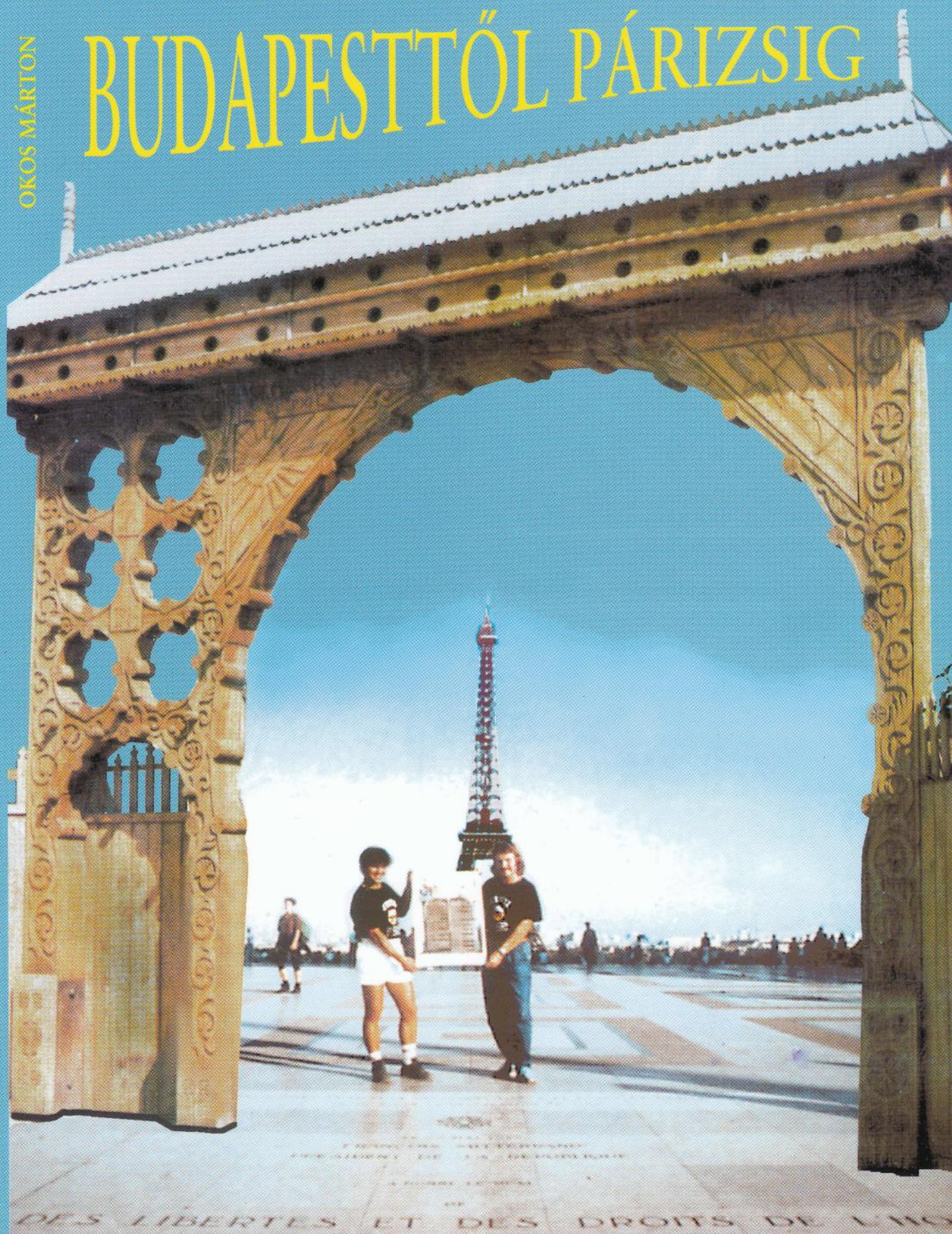

ERDÉLYÉRT

BUDAPESTTŐL PÁRIZSIG

OKOS MÁRTON

DES LIBERTES ET DES DROITS DE L'HOMME

OKOS MÁRTON

ERDÉLYÉRT
BUDAPESTTŐL PÁRIZSIG

Napló 1988–89-ből

Ajánlás

Egy fiatalember állított be a Népszabadság szerkesztőségébe 1995 tavaszán. Ekkor találkoztam először Okos Mártonnal, akinek az írását ez a kötet tartalmazza, s akit azóta a barátomként tisztelhetek.

Meghívót hozott s adott át Körösfőre a Vasvári Pál ünnepségekre. Hol van Körösfő? Hát Kalotaszegen. A Kalotaszeg nem egy falu? Nem bizony, hanem egy tájegység. És mi a köze Vasvári Pálnak, a márciusi ifjúnak ehhez a vidékhez? Itt halt hősi halált egy ütközetben az általa szervezett Rákóczi szabadsapat többi magyar honvéd mártírjával együtt, egy közeli fennsíkon, a Mariselen, 1849 nyarán.

Tudatlanságaim és félismereteim kérdéseire próbáltam akkor frissiben válaszokat kapni Marcitól, s próbálom azóta is pótolni az elmulasztott ismereteket arról a világról, amelyet a magyar történelem Erdélyként vésett és vés bele a tudatunkba.

Azóta, ha csak tehetem, én töltekezni járok Kalotaszegre: Magyarvalkóra, Bánffyhunyadra, Körösfőre, Kalotaszentkirályra (ide valósi Okos Márton) s a többi magyarlakta ottani községbe. Sokszor úgy érzem, mintha egy valaha volt szépséges gyermekkorba érkeznék vissza, gyermekkorom rokoni falujába, egyfajta anyagi szűkösségbe, de csodásan meleg szívű emberek közé. Az általam korábban nem ismert reformátusság erősen összetartó közösségébe.

Engem sokszor az érzelem lebegtet, Okos Márton a praktikum és a tenni akarás mozgatja. 1988-ban, még a Ceausescu-korszakban kényszerült szülőföldjét elhagyni, s az anyaországba menekülni a Securitate üldözései elől. Azóta Budapest lett az egyik otthona, a Moccsáry Lajos Alapítványnál dolgozik, de szinte minden hétvégén hazamegy. De nem csak hazamegy, hanem hihetetlen energiával és kitarással fáradozik azon, hogy Kalotaszegen pezsgő társadalmi életet szervezzon. Bekapcsolódik a nemrég újraindított Kalotaszeg című helyi hagyományörző lap szerkesztésébe, minden évben jelen van, amikor Kalotaszentkirályon a nyári nemzetközi tánctábort tartják. Immár hagyományt teremtettek Kalotaszegen az évente megrendezett Vasvári- és Ady-napok. Egyre több híres ember is megtiszteli ezeket az ünnepségeket – tavaly éppen Méray Tibor és Pomogáts Béla tartott előadást a nyárszói református templomban. Azon gyülekezet leszármazottai hallgatták az ékesen szóló két irodalmárt, amely gyülekezetnek Ady Endre dédapja, Viski Dániel volt a tiszteletese a múlt században jó nyolcvan esztendőn át.

De mielőtt elragadna a mesélőkedv, vissza az ajánláshoz! A krónika egy valamit bizonyosan fel fog jegyezni Okos Mártonról. Azt,

hogy 1989 nyarán egy másik Erdélyből menekült fiatallal, Juhos Gáborral együtt – elgyalogolt Párizsig! Képzeljék csak el, amit elképzelni is nehéz: gyalog Budapesttől Párizsig! Azért vállalkoztak az útra, mert így akartak tiltakozni a falurombolás ördögi gondolata és gyakorlata ellen, és felhívni a figyelmet erre a szörnyűségre. Hitem szerint abban a tényben, hogy ma Románia szabadabb és demokratikusabb ország, mint volt sokáig, s amelyben a magyarságnak is talán reménye nyílhat a megmaradásra, Okos Mártonnak, s az ő gyalogútjának is van része.

Márton leírta az utat, úgy, azon melegében, ahogy ő megélte, s átélte. Más nem írhatta volna meg ilyen hitelesen, ilyen indulatokkal, ilyen elfogultságokkal teli. Ez csak annak megengedhető, akinek a lábán akkora vízhólyag nőtt, mint neki, s aki a történésekkel egyidejűleg vetette papírra a sorait. Okos Marci így írta a naplóját. Ma bizonyosan ő is enyhültebb lenne némely ítéletében, méltatlankodásaiban és haragvásaiban. Talán diplomatikusabb. Az írás nyelvezete is kevésbé őrizné a sietség darabosságát. És mégis, mindezt szinte elfeledtetni valamiféle nehezen meghatározható belső sodrás, az eredeti tájnyelvi íz, a lendület, az őszinteség mindennek fölébe kerekedő parancsa.

Kordokumentum és tanúbizonyság ez a kötet. Így ajánlom jó szívvvel az olvasó figyelmébe.

Budapest, 1997. december.

Tripolszky László

Bevezető

Sokszor feltettem magamnak a kérdést, mikor fog, foghat tollat az ember? Én ezt először csaknem két évtizede tettem, mikor emberként és magyaroként megalázva én is „ápolót kerestem, kinek keblére bizalommal simulhassak”, mint egykor Vasvári Pál, aki „a történet komoly műzsáját, Chót” választotta. Hozzá hasonlóan akkor én is a történelemben menekültem. Tizenöt évesen gondolatban könnyes szemmel panaszkodtam az igazság bajnokának délceg bronzszobra előtt és a mögötte lévő templom tetején az égbe nyúló keresztnek Kolozsvár főterén.

Másfél évre rá, hallgatva a nyugati rádiók adását, úgy éreztem, mintha csak a régi pártfogó lépett volna elő a letűnt korból a mába, hogy ismét leírta a leplet a népnúzó hatalomról. Végtelenül boldog voltam, és tollat ragadva szerettem volna világgá kiáltani örömöm. Ehelyett ismét az asztal-
főknak írtam:

EGY SZIPORKÁZÓ FEBRUÁRI NAP

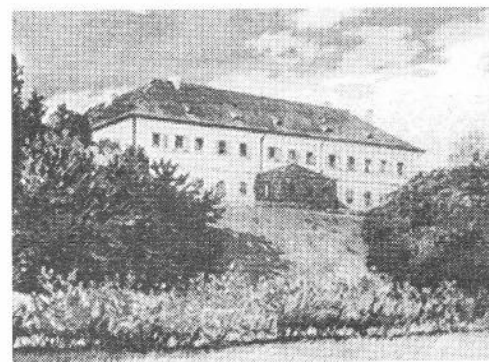
Szikrázó februári reggelre virradtunk,
Délceg jégvirágtól díszlett az ablakunk.
A frissen hullott hópelyhek büszkén csillogtak,
Mélyen eltakarva a tegnapi nyomokat.
Így a földet egy nagy fehér szőnyeg takarja,
Melyet a felkelő napnak aranyugara
Halkan zúgó szellő mellett végigtáncolja,
Meg-megpihen egy elkószált macska nyomában.

Ahogy a nap kúszik egyre feljebb az égen,
Dacolva a dermesztő hideggel keményen,
Mely most még igen erős, de már februári,
S hátralevő napjait könnyű megszámolni,
Úgy élénkül a hidegtől megdermedt falu,
Amit bizonyít az a sok nyikorgó kapu.
A tetőn a hó megroksad, s elindul csúszni,
Félelmében sírva fakad, s elkezd könnyezni.

Délre már megélénkül az udvar s az utcák,
Csupán a kert őrzi még csendes nyugalalmát.
De a mélységes csendet megtöri hirtelen
Egy cinege, mely egyik almafán megjelen.
Jól ismeri a fát, hisz régóta ott fészkel.
Most ott repdes ágról-ágra, és szép énekkel
Biztatja társait, hogy kezdjenek dalolni,
Csűrbe ne menjenek a hidegtől elbűjni.

Meghallják a dalt a kert melletti körösfán
Nyugodtan pihenő, prédára leső csókák.
Felfuvalkodnak, s mérges károkozásba kezdenek,
Majd dühösen az almafa felé repülnek.
Odaérve a cinegéhez azt károgiák,
Hogy fogja be a száját, mert ha nem, fölfalják.
Szegény madár mit tehet? Csókák vették körül,
Elhallgat, s a kert melletti bokorra repül.

A Bánffy-kastély
Zentelkén
a korai falurombolás
áldozata

*A csókák erre örvendve a fára szállnak,
Ahol szorgosan valami után kutatnak,
De közben figyelemmel tartják a cinegét,
Nehogy elrepüljön, s újra kezdje énekét.
A csókák a csúrhöz egyre közelebb jönnek,
Mert az előbbi győzelemtől bátrak lettek,
E pillanatban a megroskadt hó lezuhan,
Mire ők fejvesztetten elrepülnek onnan.*

Zentelke, 1978. február

Akkor és ott a SZER és a BBC adásait hallgatva, a tehetetlenségtől fuldokolva és felindulva, e pár sorral tiltakoztam az elnyomás ellen, és tüntettem Király Károly mellett. Ő volt az, aki Romániában – vezető romániai politikusként – elsőként tiltakozott a Ceausescu-rendszer jogtiprásai ellen.

E versemet 1992-ig úgy tartottam számon, mint egyet a sok közül. De a visszonyulásom megváltozott hozzá, amióta elolvastam a Párizsban élő román író, Paul Goma interjút, amely a Lumea Libera Romaneasca hetilap hasábjain jelent meg 1992. január 18-án (Gomát az 1956-os forradalom leverése után börtönbe zárták a bukaresti hatóságok): „A román író is feladta. Nem azt cselekedte, ami a kötelessége lett volna, hogy a nép lelkiismerete legyen. 1989 azonban kinyitotta a fiókokat. Amikor a nyugati sajtó azt kérdezte tőlem, hogy mi van a román írókkal, miért nem küldenek kéziratot, mint ahogy azt például az oroszok és a lengyelek teszik, azt válaszoltam – honfitársaimat védendő –: majd meglátják, amikor eljön az idő, hogy a fiókok kinyílhatnak, tele lesznek kommunistaellenes írásokkal. És eljött a fiókok kinyitásának ideje. Már két év telt el azóta, de alig találni öt olyan író – ismertekről beszélek – akinek akadt valami a fiókjában. Noica, Steinhardt, I. D. Sirbu, T. Mihadas és... az ötödik nem is jut most az eszembe. A többinek üres a fiókja. Kivettek valamit a fiókból? Félreértés ne essék: az íróasztal fiókjában megbúvó kézirat nem azonos azzal, amelyet a cenzúrának bemutatnak, s az visszautasítottak. Nem! Olyan kéziratot jelent, amelyet elkoboznak egy esetleges házkutatás során, ha megtalálják, és a szerzőt börtönbe zárják. Vagyis olyan kéziratokról van szó, amelyek az igazat mondják meg.”

Mégis, a büszkeség helyett inkább keserűség tölt el. Naponta találkozom olyan emberekkel, akik elpanaszolják, hogy épp ideje lenne, hogy az „aranykorszak” dicsőítői takarodót fújjanak (elsősorban az erdélyi magyar értelmiség egyik-másik besározódott képviselőjére gondolok). Ehelyett azt látjuk, hogy üres fiókkal bár, de jól álcázott pálfordulással Ő a régi-új zászlóvivő. Pedig 1989–90-ben Európa keleti felén több száz millió ember hitte, hogy eljött a változás ideje, az igazság órája.

Párizsi gyalogutunkról visszatérve én is nekiláttam, hogy papírra vessem tapasztalataimat. Néhány kiadónál történt sikertelen próbálkozás után fiókba tettem a kéziratot. Pedig a rendszerváltó kormánytól velem együtt, úgy gondolom, még sokan mások is nem annyira tejjel-mézzel folyó Kánaánt, mint inkább több őszinteséget és emberséget vártak.

Hadd említsek egy példát saját tapasztalatomból. Amikor már fiókba tettem a kéziratot, egy közérdekű kulturális ügygel (Ady Endre kalotaszegi emlékkiállítás) kerestem meg a Körösladány–Kalotaszeg Baráti Kör magyarországi védnökét, Für Lajost. Ő akkor a vezető kormánypárt (MDF) ügyvezető elnöke és miniszter is. 1991. április 30-án kelt válaszlevelében többek között a követke-

Kalotaszentkirály

zőket írja: „Mindezek alapján kérem megértését, hogy anyagi eszközökkel nem tudunk hozzájárulni a szobor elkészítéséhez. Javaslom, hogy az Erdélyi Szövetség budapesti szervezete létesítsen alapítványt, tájékoztassa erről a külföldön élő magyarságot is, és a befolyt összegből valósítsa meg szép tervét.”

Gondoltam, próba szerencse. Írtam az út folyamán megismert egyik müncheni lelkész ismerősömnek könyvügyben. Idézek egy részt 1992. január 28-án keltezett válaszeleveléből: „A megírandó könyvvel kapcsolatban csak azon a véleményen vagyok, hogy Erdélyben kell kiadni. Ti már annyit tetted Erdélyért, hogy megérdemelnétek azt, hogy egy ottani kiadó gondjaiba vegye az ügyet.... Kaptak az erdélyi kiadók annyi segítséget, és élnek olyan helyzetben, hogy könnyen megtehetnék, ha akarnák.”

Az újabb tanácsra Erdélyben próbálkoztam. Csíkszeredán Koszta István vállalta is, hogy kiadja a kötetet. Már számítógépen volt az anyag, mikor csődbe ment a kiadó (szegény embert az ág is húzza). Ekkor egyik csíki ismerősöm tanácsára Szócs Gézához fordultunk, aki az Illyés Alapítványtól kért támogatást a könyvhöz. Részlet az Illyés Alapítvány 1994. június 7-én nekem írt leveléből: „Kérem, hogy az abban foglalt könyv megjelentetésével kapcsolatos pályázatot az Erdélyi Híradó Kft. nyújtsa be az EMKE Országos Elnöksége által létrehozott Romániai Közművelődési Kuratóriumhoz.” Így aztán a kör be is zárult. Egyik budapesti ismerősöm noszogatására elmentünk Csurka Istvánhoz. Ahogy meglátott, emlékezett, hisz ott volt az indulásnál. (Video őrzí, mikor azt mondja: – Fiúk, az MDF-ről ne feledkezzetek el!) Otthagytam nála a kéziratot, hogy majd elolvassa, és akkor válaszol. Néhány hónap várakozás után, mikor érdeklődtem a képviselői irodaházban, a titkárnő még a kéziratot sem találta. Újabb néhány hét izgalom, míg a kézirat előkerült.

Ugyancsak ismerősöm unszolására megpróbálkoztam a másik oldalon is. Az Akadémiai Kiadónál Koncz István a kézirat elolvasása után azt ígérte 1994 nyarán, hogy ebből egy hónapon belül könyv lesz. Két hónap múlva közölte, hogy ő is elvesztette a kéziratot. Állítása szerint kirabolták a kocsit, melyben több kézirat is volt. Közben Koncz úr ifjúsági államtitkár lett. Én meg vártam, hogy legalább a kéziratot a fényképekkel és a lemezzel visszakapjam. Következő év májusában végre megkaptam, mikor már kilátásba helyeztem, hogy a sajtóban nyilvánosságra hozom az esetet. Azzal küldte vissza, hogy neki ez ötvenezer forintjába került (semmit nem csinált vele azon kívül, hogy háromnegyed évig magánál tartotta). Én ilyen emberre a kutyámat sem bízom, nem hogy a magyar ifjúságot. Személyes tapasztalatom szerint a két István között, vagyis Csurka meg Koncz között, azonkívül, hogy egyik a jobb, másik a bal szélen játszik, semmi különbség nincs. Önkéntelenül ismét Vasvári Pál gondolatai lebegnek előttem, amikor megvetéssel ír a kapzsi hatalombűvészekről: „Ha ők fáradoznak, azt mind a nagy világ érdekében cselekszik; utoljára még azt is fogják állítani, miszerint ha ők esznek és sétálnak, még azt is mind az emberiség magasztos érdekeiért teszik.”

Odahaza, Erdélyben jó kapcsolatban vagyok dr. Tókécs István nyugalmazott teológiaprofesszorral, akivel gyakran elbeszélgetünk. Találkozásaink alkalmával mindig első kérdése: „Mi van a könyvvel?” Elmondtam neki, úgy vagyok ezzel, mint az Újszövetségben a gazdag ifjú példája, akinek a mennybemenetel nehezebb feladat, mint a tevének átmenni a tű fokán. A magamfajta embernek könnyebb elmenni Párizsig gyalog, mint megjelentetni az erről írott könyvet a már rendszert váltott Magyarországon.

Kalotaszentkirály-Zentelke

Biharpüspökitől a Kossuth térig

A vámosok továbbmennek a következő fülkébe. Úgy érzem, a rám nehezedő nyomás kissé felenged. Talán megúsztam, mert nem vettek el semmit. Kivéve persze azt az ötszáz lejt, melyet őszintén bevallottam, és amelyről nyugtát is adtak. Aztán meg mit vehetnének el? Három csomagom van. Két szatyor meg egy bőrönd tömve különböző fehéreneműkkel, pár üveg félliteres konyak meg néhány magam készítette népművészeti tárgy. Ezek a dolgok nem érdekelnek egy vámost, aki naponta ennél jóval nagyobb fogásokat csinál. De mi van akkor, ha megtalálják két elrejtett batyumat?

Mivel évekkal ezelőtt készültem átjönni Magyarországra, sikertelenül, nem kapván útlevelet, azóta őrzök kétszáz forintot. Több mint két éve vettem kétszáz lejt. Ezzel ugyan itt nem sokat lehet kezdeni. De mégis elengedhetetlen, hogy az embernél legyen pár forint, hisz még a villamosjegy is pénzbe kerül. Viszont arra nagyon is elég, hogy megtalálják, és az épp alkalmazott román törvények szerint eljárást indítsanak ellenem törvénytelen valuta birtoklása és csempészése ürügyén. S hogy milyen büntetés jár ezért egy olyanak, akinek a titkosrendőrségen a dossziéjában gyűlnek a rágalmozó jelentések? De ez még hagyján. Mi van akkor, ha megtalálják a füzetet? Amatőr tollforgató vagyok, és egy színdarabomat hozom magammal. Még rágondolni is rossz, hogy mi következik, ha rábukkannak.

Ott, ahol egy hamis rágalmat tényként fogadnak el, és a feljelentettnek kell magát tisztáznia, ha tudja. Ott, ahol egy ártatlan népdalt is kiforgatnak, és nagyon szabadon, mindig a célnak megfelelően fordítanak.

Egyik alkalommal a falunkban befűjtak néhány magyart, mert úgymond horthysta nótákat énekeltek. Tudni kell, hogy a horthysta bélyeg hazaárulással felérő bűncselekmény. Íme a dal, mely a rágalmat képezte:

Magyarvalkó

Vad körtefa fehérét virágzik,
Kis pej lovam alatta cicázik,
Cicázz lovam, cicázz utoljára,
Rajtad megyek szép Erdélyországba.

Itt van négy ártatlan sor, melytől egy állig felfegyverzett diktatúra reszkett. Itt van a bűvös szó, hogy Erdély!

De hiszen mi van ebben irredenta, mikor a román történetírás azt hirdeti és tanítja, hogy a három fejedelemség több mint ezer évig három külön ország volt. Még csak annyit érdekességként, hogy a kis pej lovam úgy szerepelt a fordításban, hogy: „Calul lui Kispál”, vagyis Kispál lova. Ehhez tudni kell azt, hogy a környéken a „Kispál” gyakran előforduló családnév. Ebből a hatalom logikája szerint az következik, hogy az erdélyi Kispálok lovain rabolja majd el Erdélyt Romániától a hétfejű szörny, azaz a magyar irredenták. Az érvelésnek több hiányossága mellett az is szépséghibája, hogy Romániában is mezőgazdasági termelőszövetkezetekkel bélelt kommunizmus van, ahol a lovak termelőeszköznek számítanak. Így a Kispáloknak nincs kis pej lovuk, hisz az is a román kommunizmus tulajdona.

Négy sor, pár ártatlan magyar szó elég volt arra, hogy embereket hetekig

járassanak a milíciára és fenyegetsenek. Végül a büntetés elengedése fejében, mikor már idegileg kikészültek, együttműködési nyilatkozat aláírására kötelezték őket.

Ezzel szemben itt vagyok én, megfigyelés alatt álló személy, egy egész füzet írott anyaggal, amit a határon akarok átcsempészni. Tudom, hogy ez a nyugati demokráciákban a legtermészetesebb dolog, de ez itt a román kommunizmus. Bőven elég lenne arra, hogy napot csak lázálomban lássak. Mégis, ennek ellenére meg kellett kockáztatnom a dolgot. Hál' Istennek, sikerült.

Már több mint egy órája állunk, de most örökkévalóságnak tűnik minden perc. Hiába vagyok túl a vámvizsgálaton, ki tudja, nem jönnek-e vissza. Olyan rendszerben élünk, ahol minden lehetséges. A vámvizsgálat után is. Nincs kizárva, hogy az útlevel ellenőrzésekor, csak átsiklottak a nevemen, de időközben, ahogy a többi utast ellenőrzik, mégis rábukkannak valamely tiltó listán. Átkozott egy helyzet, mikor az ember azt sem tudja, mitől féljen. Több mint kétórai várakozás után mégis elindulunk. A vonat lassan döcög a senki földjén, mintha maga sem hinné el, hogy egy szabad világ felé gördülnek a kerekei. Hamarosan ismét megállunk, de most már a magyar határőrök vizsgálata következik. Megnézik az útlevelet, és vége a ceremóniának. A fülkében egy középkorú házaspárral utazom együtt. Eddig nem sokat beszélgettünk. Most mindannyian megállapítjuk, hogy milyen nagy a különbség a két vizsgálat között. Itt még a csomag kávéra sincs szükség, amely az előző vizsgálaton enyhíteni hivatott a román vámosok szenvedéllyel kevert szigorát. Nemsokára újra elindul a vonat.

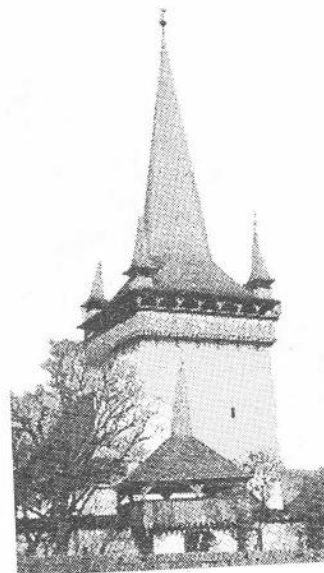
Valami különös dolog történik. Egyre jobban belelendülünk a beszélgetésbe. Először azt állapítom meg, hogy a férj román, a feleség magyar. Rövidesen kiderül, hogy ismerik szülőföldemet, ugyanis Kolozsváron laknak. Azután a beszélgetés egyre bizalmasabbá válik. Mindnyájan elpanaszoljuk kisebb-nagyobb sérelmeinket, és mindezt románul, már Magyarországon. Pedig az arány kettő az egyhez, így az egyszerű számítás szerint a többség nyelven kellene beszélni. De a férj nem beszél jól magyarul, ezért mindnyájan a legkényelmesebb közlési formát választjuk, és a „többség” mégsem érzi magát sértve vagy megaláztatva.

Ahogy robogunk Budapest felé, a félelem fojtogató érzése egyre inkább elmúlik, hogy egy újabb szorongás vegye át a helyét. Hogyan tovább? Ez a nagy kérdés számomra már évek óta. S most itt a lehetőség, de inkább a dilemma. Rövid távú elképzelésem, hogy valami szállást keresek, és eladnám a kis árumat, hogy pénzem legyen. Majd ezután körülnézek, és elkezdek gondolkodni a nagy kérdésről.

Megérkezik a vonat a Nyugatiba. Ismerős hely, 1980-ban már jártam itt. Így most nincs illúzióm, nincsenek álmaim. Mégis hamarosan bebizonyosodik, hogy tévedtem és túl sok szépet vártam. Pedig én csak megértést akartam. Azt a megértést, amely, ha kell, a szív parancsszavát fölüllemeli a rideg számításokon.

Ahogy leszállunk a vonatról, taxisok alkalmi sorfala mellett vonulunk a csomagmegőrzőbe. Itt mindjárt jön az első kellemetlenség. A bőröndömet átveszik, de a két szatyrot nem, azzal az indokkal, hogy nem zárhatók. Próbálom magyarázni, majd kérni-kérlelni, de hiába. Nincs mit tegyek, engednem kell, hiszen többen várakoznak mögöttem. Mikor végre igazán megkönnyeb-

Magyarvulkó

bünten fellélegezhetnék, hogy végre szerencsésen megérkeztem Budapestre, az örömtől való szárnyalásomat visszafogja a két csomag.

Az idő délre jár és verőfényesen süt a nap. Igaz, hogy még február közepe van, de sugara erejéből érezni lehet, hogy újra megnyerte a csatát a zsarnok tél ellen.

Az Eiffel tervezte üvegcsoda alól kilépve, egy másik üvegóriás tűnik fel. A Skála Metró, amely azóta épült fel, hogy itt jártam. 1980 nyarán a Néphadsereg utcában volt szállásom, így a környék ismerős. Ezért most erre a tájra indulok szerencsét próbálni. Ahogy feljövök az aluljáróból, a 4-es 6-os villamosmegállóban egy nénit szólítok meg. Elmondom neki, hogy erdélyi vagyok, most érkeztem, és valami szállást keresek. Közli velem, hogy sajnos nem tud segíteni. Átmegek a Skála áruházhoz és találmra megszólítok néhány embert, akik az ott lévő padon üldögélnek. Többszöri sikertelen próbálkozás után elindulok a Szent István körúton a Margit híd felé. Útközben újabb járőkelőket szólítok meg az ismerős formulával. Olyanokat, akik első látásra rokonszenvesnek tűnnek. Sajnos semmi remény. Egyesek egyenesen elutasító választ adnak. Így érkezem meg a Jászai Mari térre. Átmegek az aluljárón, majd a híd melletti parkban leülök egy padra pihenni, de inkább gondolkodni. Közben itt is teszek pár sikertelen próbálkozást. Az elutasító válaszok itt még keserűbbek a számomra, mivel nyolc évvel ezelőtt éppen ebben a parkban ért itt-tartózkodásom legnagyobb – nem szerelmi! – csalódása.

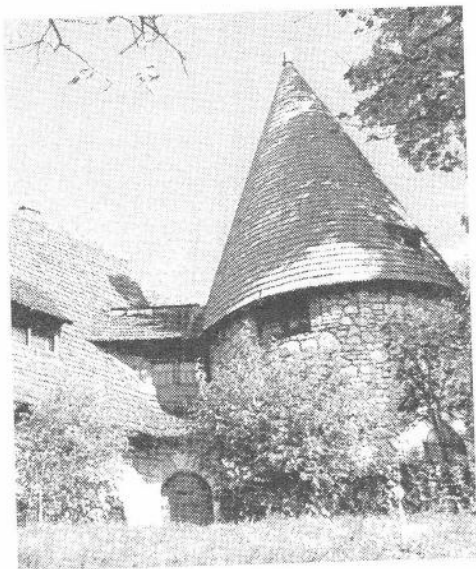
Közben egy önfeledten játszó gyereket bámulok. A homokban ugrál és kezével méricskéli azt. Nem törődik vele, hogy hófehér ruhácskája bepiszkolódik. Milyen jó is neki, mert csak a játékra gondol. A homokvárakat ő építi és ő rombolja le, ha annak kapui megtagadják képzeletvilágának szállásadását (nálam így van).

Már egy óra körül járhat, amikor tovább indulok a Duna-parton az Országház felé. A pártház mellett elhaladva arra gondolok, hány hajléktalannak lehetne itt szállása. Közben a Duna fölött keringő madarak vonják magukra a figyelmemet. Mindig is irigyeltem ezeket az ég-föld között lebegő élőlényeket. Irigyeltem, mert saját akaratauknak urai. Ha kedvük van, folszállnak, és senki nem parancsolja le őket. Hiába, a teremtés koronájának vannak beskatulyázva a lehetőségei. Sajnos, gyűlölködéssel a skatulya falait legtöbbször maga emeli.

Tovább haladva, lassan kirajzolódnak a Parlament körvonalai. Most már nem is kérdezősködöm, míg nem érem el az épületet. Gyönyörködni akarok az építészeti remekművében, és nem szeretném, hogy az elutasító válaszok miatt kevesebbnek lássam. Mielőtt az oroszlanokhoz érek, Kossuth szobra előtt megállok, és néhány perc emlékezéssel tisztelgek neki. Mert mi lett volna, ha...

Az épület főbejárata előtt elhaladva nézelődő emberekkel találkozom. Mindegyik csoport a saját anyanyelvén magyarázza a látványt. Cinikusan arra gondolok, vajon Kossuth nem érzi-e sértve magát, amiért nem magyarul társalognak? Nem gondol-e arra, hogy ezek az emberek csak azért nem beszélnek magyarul, mert épp őt mocskolják, és nem akarják, hogy ő is értse? És meddig tűri ezt Rákóczi? Mikor vágtat közénk lován, hogy buzogányával rendet vágjon e bábeli zűrzavarban, és arra kényszerítsen mindannyiunkat, hogy magyarul, csak magyarul beszéljünk? De ő nem teszi ezt, mert igazi fejedelem. Erdély utolsó szabadon választott fejedelme. Az ő uralkodása idejében Erdélyben a magyar mellett németül, latinul, ruszinul, tótul meg oláhul is szabad volt beszélni.

Sztána:
Kós Károly „Varjúvára”

Újabb pihenőt tartok egy padon, majd tovább indulok. Azt tervezem, hogy megkeresem nyolc évvel ezelőtti szállásom helyét. A Néphadsereg utca Kossuth téri bejáratához érve látom, hogy az utat fölbontották és lezárták a forgalom elől. Mivel amúgy sem nagy meggyőződéssel indultam el az egykori szállás irányában, az első akadály elveszi a kedvem attól, hogy folytassam a kutatást. Visszaballagok a Nyugatihoz. Közben állandóan érdeklődöm szállás után. Mind több és több járókelőt szólítok meg. Egy szakállas fiatalember elmagyarázza, hogy IBUSZ-irodánál próbálkozzam. Eddig ez a legnagyobb eredmény, és az is marad, amit akkor még nem tudok. Visszaérek a pályaudvarhoz. Újra taxisok környékeznek meg, látva, amint a két csomagot cipelem.

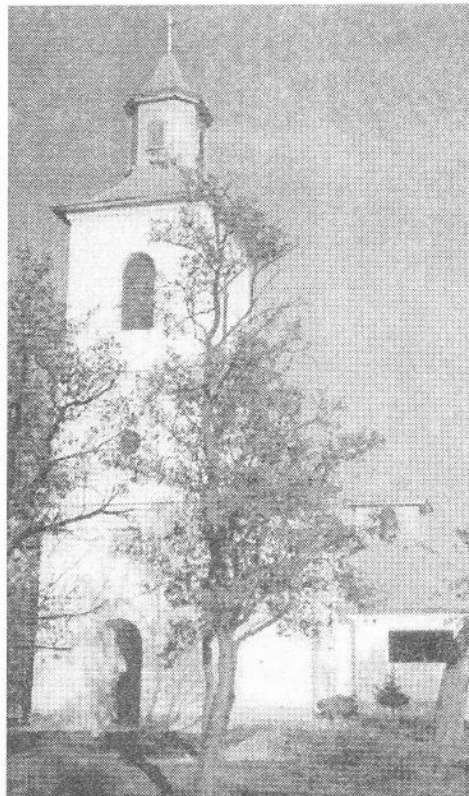
– Taxi?

– Valami szállás? – toldom meg a kérdést.

Az egyik taxis szóba áll velem. Elmondja, tud valakit, aki szállásadással foglalkozik, és elvisz oda. Két probléma van. Én csak konyakkal tudok fizetni, ha az jó. Másodszor: biztosra megyünk? Megjegyzi: a román konyak nem a legjobb, de azért egy üvegért elvisz Feri bácsihoz. Hogy mit garantál, majd meglátjuk, ha odaérünk. Elállok az üzlettől. Egy keveset még forgolódom a pályaudvaron, majd újra nekivágok ugyanannak az útnak, amelyet az előbb megtettem. Most már csaknem válogatás nélkül szólítom meg az embereket, de megint semmi eredmény. Először még megbámultam a kirakatokat, de most már nem érdekelnek. Újabb pihenőt tartok a parkban. Egy öregemberrel beszélgetek. Úgy érzem, valahol a lelke mélyén segítene, de nagyon gyanakszik. Semmi kedvem az értelmetlen magyarázkodáshoz. Átjövök a híd alatt. Vagy három asszony ül az egyik padon, nem messze a kommunizmus apostolainak egymásba fonódó szobrától. Hiába egyesültetek ti itt, morfondírozok magamban, a világ proletárai még sok helyen szenvednek. Itt vagyok én. Parasztsaládból származom. Szülőföldemen, ahol „proletárdiktatúra” uralkodik, melyből csak a diktatúra nyilvánvaló, üldöznek. Most meg itt állok a marxizmus eme betonkolosszusa, akarom mondani csodálatos palotája mellett, jön az éjszaka, és nincs, ahova lehajtsam a fejem. Megint végigbaktatok a rakparton, de már sok minden megszűnik létezni számomra a külvilágból. Keserű érzés fog el. Nekünk, otthon, tilos idegen állampolgároknak szállást adnunk. Sőt, még szóba sem szabad állni külföldivel. Ha ilyesmi mégis megtörténik, azt azonnal jelenteni kell. Ennek ellenére hányszor, de hányszor próbáltunk segíteni magyarországiakon, ahogy csak tudtunk, vállalva a kockázatot... Erre itt vagyok egy kétmilliós városban, és nem találok egyetlen segítő emberre. Tudom, hogy valójában sok ilyen ember van, de én olyan szerencsétlen vagyok, hogy eggyel sem tudok találkozni. Lassan feladom a reményt, hogy itt ma szállást találok, és abbahagyom a kérdezősködést is. Egyéb megoldáson töröm a fejem. A pályaudvar egy éjszakára elmegy, de mi lesz holnap? Meg aztán itt a csomagtól is könnyen megszabadítanak, ha elszundítok. Ami könnyen előfordulhat, hisz az előző éjszakát is a kolozsvári állomáson töltöttem.

Az az ötletem támad, hogy elutazom Szolnokra. Kisebb város, és hátha több szerencsém lesz. Kiváltom a bőröndömet a csomagmegőrzőből, és nekiállok olvasgatni a menetrendi tájékoztatót. Három óra öt perckor indul egy vonat Biharkeresztesre Szolnokon át. Vagyis rohannom kell a vágányhoz, mert mindjárt indul a vonat. Egy pillanatra megtorpanok: nincs jegyem,

Sárvásár

azazhogy mégis van. Azonnal kell döntenem. A jegyem Kolozsvártól Pozsonyig szól és vissza. Ki tudja, hogyan alakul a helyzet, lehet, szükségem lesz a viszszaúti jegyre. Kár volna feláldoznom egy Pozsony–Kolozsvár jegyet a Budapest–Szolnok útvonalra. Viszont, hogy jegyet vegyek, arra már nincs időm, habár a kétszáz forintom még megvan. Vagy lekésem a vonatot, vagy felülök jegy nélkül úgy, hogy mégis van jegyem. Az utóbbit választom. Épp itt az ideje, mert a vonat elindul. A három csomaggal nagyon nehéz a mozgás, végül mégis sikerül ülőhelyet találnom. Miután lepakolok, körbenézek a fülkében. Odamerészkedem egy-két emberhez és elmondom nekik, hogy szállást keresek egy éjszakára. Sajnos, Budapesten nem találtam, ezért megyek most viszszafele, Szolnokra. Többszöri próbálkozásomra az egyik utas azt tanácsolja, hogy ne Szolnokra menjek, hanem egy kisebb helyen szálljak le, mert ott talán könnyebben jutok szálláshoz. Abonyt javasolja, amely Szolnok előtt van. Időközben megjön a kalauz.

Na lássuk, mi lesz? Mikor hozzám ér, őszintén feltárom neki a helyzetem. Hogy tulajdonképpen van jegyem, de még sincs. Azt ő is belátja, hogy a visszaútra érvényes jegyet kár lenne elfecsérelni, így viszont büntetést kell fizetnem. Majdnem kétszáz forintot! Próbálom kérlelni, hogy legyen elnéző. A végén már szinte könyörgök. Pedig, ej, de ritkán teszek ilyesmit! Minden hiába. Vagy a büntetést fizetem, vagy a jegyet lyukasztja ki. A büntetést választom. Elmegy a kétszáz forintom. Az a forint, melyet sikerült a határon át-csempésznem. Nem az értéke a lényeg, mert az nem sok. De amikor odaadom, a remény egy részét adom oda. Egy kétéves, egy sokéves reménynek egy részét. Aláírom, majd átveszem a papírt.

Pár napja (1998. január 25-én) hangzottak el a Kossuth Rádióban Szűrös Mátyás szavai: „a magyarságukban sértett emberek, vagy egyáltalán sértett emberek, akik magyarok, kihez fordulhatnának máshoz, mint a Magyar Népköztársasághoz, hiszen a világon egy Magyarország van! Magyarország pedig erkölcsi-politikai és emberi jogi értelemben felelősséget érez és visel a határain túl élő magyarokért”. E szavak nekem és nemcsak nekem, akkor, ott Erdélyben óriási erőt és hitet adtak. A rádióadást követő nap reggelén az ismerősökkel találkozáskor köszönés előtt azt kérdeztük: – Hallottad az este Szűrös Mátyást?

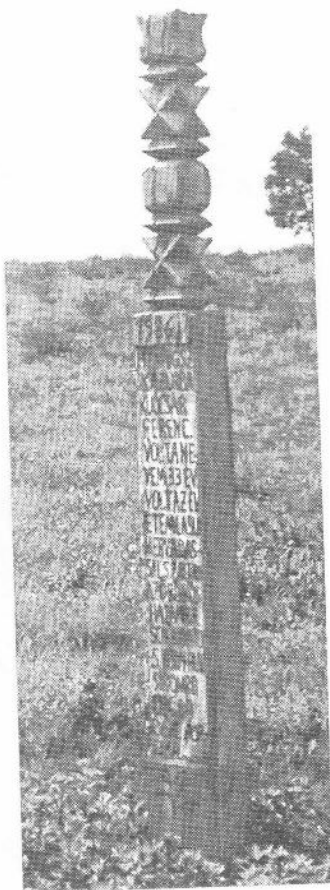
Akkor én úgy éreztem: tíz évvel Király Károly kiállása után most Szűrös Mátyás állt „a magyarságukban sértett” emberek mellé. Fél évezred múltán Szűrös Mátyás és Király Károly tettei azt bizonyították, hogy Mátyás király szelleme nem halt meg, nincs még oda az igazság.

Ezek után a MÁV-tisztviselő eljárása nagyon fáj, sír bele a lelkem, és arra gondolok: mint MÁV-tisztviselő nagyszerűen teljesítetted a szolgálati kötelességedet. Méltó vagy a vezérigazgatói kitüntetésre. De mint magyar ember, előttem nem érsz egy lyukas garast sem. Vagy ki tudja? Ha netán egyszer is azt mondták volna neked, hogy „ne ugass magyarul, mert román kenyeret eszel”, akkor esetleg megértenél.

Az egyezkedésünket a kalauzzal a többi utas is figyeli. Miközben összetűrögetem a nyugtaként kapott papírt, hogy eltegyem magamnak emlékebe, nem állom meg szó nélkül.

– Ha ez a magyar szolidaritás, kár volt Petőfinek kimenni a segesvári síkra! – mondom hangosan, de inkább a saját keserűségem levezetése.

Nyárszó

sére. A kalauz kinyitja az ajtót, és szó nélkül továbbmegy. Én meg leteszem a fejem a fülkeablak kis asztalkájára. Úgy érzem, valami nagyon nehéz súly nehezedik rám.

Még két megálló, és elérjük Abonyt. Veszem a csomagokat és lekászálódok. Körbenézek, majd elindulok. A vonat is kiindul az állomásról. Visszapillantok, és látom, hogy a kalauz kíséri a tekintetével. Kiérek az állomásról, leteszem a csomagokat a földre, és megkérdem magamtól: merre tovább?

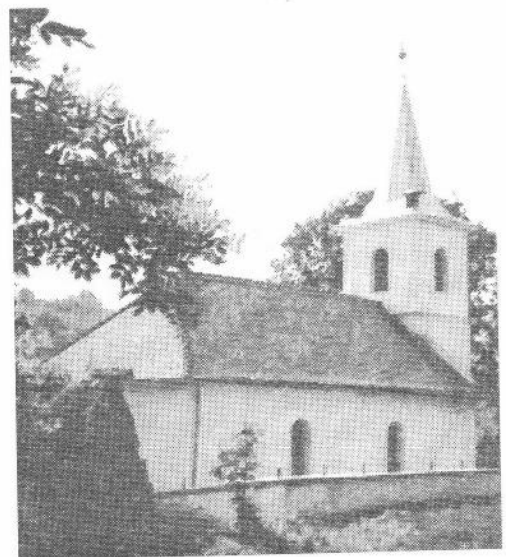
Hova fordulhat az ember, ha minden számítása csődöt mond? Mikor mindenki cserbenhagyja? A távolban egy tornyot veszek észre. Érdekes, eddig nem is gondoltam arra, hogy templomnál próbálkozzam. De itt már csak az Isten segíthet és adhat szállást. Február tizenötödike van, és esteledik. A levegő egyre csípősebb lesz. Én meg szelem az utcákat, követve a torony irányát. Elég hosszú az út, így többször is meg kell állnom, hogy megcseréljem a csomagot. Közelebb érve két templomot is látok. Mivel református vagyok, először a parókián próbálkozom. Kicsengetem a lelkészt, és elmondom neki, hogy ki vagyok és mit akarok. Nagyon kedvesen fogad. Közli, hogy nála sajnos festés van, így nem tud fogadni, de elvisz valamelyik ismerősehez. Már is indulunk. Még a csomagot is segít cipelni.

Megérkezünk az egyik családhoz, ahol Juliska nagyon nagy szeretettel fogad. A lelkész nemsokára elmegy, így a háziakkal maradok. Vacsora közben sok mindenről elbeszélgetünk. Szomszédok mennek-jönnek, úgyhogy újból és újból elmondom az erdélyi tapasztalataimat, meg persze a mai napon történeteket. Juliska még azt is megígéri, hogy másnap segít a holmim eladásában. Lefekvés után még sokáig nem bírok elaludni. Csak gondolkodom a történeteken. Reggel nem kelek fel túl korán. Délelőtt Juliskának egyik ismerőse jön, aki szintén segít az eladásban. Így aztán óriási tehertől szabadulok meg, mert nem kell zsidárusnak fölcsapnom. Egyébként is, semmi kedvem a piacozáshoz. Délután megnézem mindkét templomot. Hosszan elbeszélgetek András atyával. Még meglátogatom a falumúzeumot is. Mire hazaérek, már vár 3500 Ft. Ennyi jött össze a magammal hozott holmiból. Habár marasztalnak, már másnap reggel újra nekiindulok szerencsét próbálni. Két címet is kapok, köztük a Kálvin téri református templom vendégszállásának címét.

Most már váltott jeggyel érkezem meg újra a Nyugatiba. A Kálvin teret könnyen megtalálom, de a református vendégszobát nem lelem. Jó ideig forgolódok a templom körül, míg végül valaki útbaigazít.

A vendégszállón egy idősebb nő a gondnok, elég szigorúnak tűnik. Egy háromágyas szobában kapok helyet, egyelőre egyedül. Miután kipakolok és elrendezkedem, kimegyek a városba valami ételmet venni, meg szétnézni. Mivel már esteledik, nem maradok sokáig. Visszatérek a szállásra, és megpróbálom összeszedni a gondolataimat. A szállás pillanatnyilag megvan, de hogyan tovább? A töprengés egészen nyugtatólag hat rám. Megpróbálom rendbe tenni és elemezni összekuszálódott gondolataimat és ötleteimet. Másnapi programként városnézést tervezek. Jó lenne ezenkívül tájékozódni az ittmaradás vagy a továbbmenés esélyeiről. És persze az írásomat is jó lenne megmutatni valakinek, ha már magammal hoztam. De hol kezdjem, hisz senkit sem ismerek? Mindegy, az Isten majd útbaigazít, mint Abonyban a templomtoronnyal.

Nyárszó

Reggel elindulok a városba. Kora délelőtt felérek a Várba. Ez az első, amit meg kell néznem. Ahogy a várfalak közt járkálok, és nézem a lőréseket és a bástyákat, úgy érzem, újra talaj van a lábam alatt. Valahogy otthon vagyok. Végigjárom a Nemzeti Galériát, és megpróbálok csak a múltra gondolni, a múltban élni. Sokszor már szinte látom az ostromlétrákon fölkapaszkodó janicsárokat, a félholdas zászlókkal.

Milyen szép is volt akkor, hisz lehetett küzdeni a becsületért és a hazáért. A Várból lefele jövet lassan visszaérkezem a mába. Már esteledik, amikor át-sétálok a Lánchídon.

Néhány percre újra szabad folyást engedek gondolataimnak, melyek versenyt úsznak a Duna habjaival. Micsoda víztömeg, mekkora erő, és mégis milyen szelíden folydogál, mintha csak elfogadná, hogy örökre e partok közé lett szorítva. És hogy ilyen csendesen is, hány reményteljesen indult, de holtvágányra futott életnek lett a sírmedre.

Lehetséges, hogy e híd atyja is e habok közt keresett menedéket, de a hullámok ezt megtagadták tőle? Így a víz helyett a tűz szabadította meg hazáért lángoló szellemét a börtönül szolgáló porhüvelytől, hogy örökre a híd felett lebegjen, vigyázva arra.

Mire hazaérek a szállásomra, egészen besötétedik. Ezernyi fényben pompázik a város, a fényreklámok színes villámként cikáznak. Hiába minden csillogás, magányos vándornak érzem magam, és egyszeriben minden zavarni kezd, ami körülöttem van. Ezért az esti séta helyett szobám négy fala közé menekülök. Ha arra gondolok, hogy hét évvel ezelőtt, mikor a szászfenesi kaszárnyába voltam bezárva, csak álmodni mertem, hogy még egyszer meglátom Budapestet! Hetente kétszer vittek minket fürödni. Mivel a laktanya az országút mellett van, az ilyen fürdésekre menet a magas kerítésen keresztül néha megpillantottam egy-egy volánbusz tetejét. Akkor és ott ez a busztető jelentette nekem a hazát. Ha akkor jön egy tündér, és azt mondja, hogy beülhetek, hogy Budapestre jöjtek, nem cserélek tündérország fejedelmével sem. Most, hogy itt vagyok, mégsem tudok felszabadultan örülni. Valahogy nem tudom elhinni, hogy mindez igaz.

Már éjfélre jár, de még nem tudok elaludni. Érzem, hogy olyan döntés előtt állok, melytől életem további sora függ.

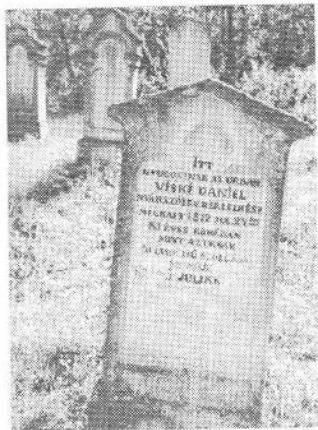
Reggel, mikor felkelek, még fáradtabb vagyok, mint este. Délelőtt a Nemzeti Múzeumba megyek, amelyik a közelben van. Nyolc évvel ezelőtt, amikor először jártam Budapesten, akkor is a magyar koronát néztem meg elsőnek. Ahogy a múltban járok, lassan visszanyerem normális közérzetem. Milyen szép is a történelem, s bátran mondhatjuk a költővel:

„Európa színpadán mi is játszottunk,
S nem volt a mienk a legkisebb szerep.”

Ennek ellenére a román iskolában eltrikolták előlünk a honfoglalást, az Árpád-házi királyokat. Elferdítve tanították a Hunyadiak dicsőségét. Tőlünk idegen elméletet kényszerítettek ránk, s megkövetelték, hogy a sajátunkénak valljuk azt.

Délután megkeresem a Nemzeti Színházat. Még tegnap a Várban, a Várszínház előtt láttam a színházak műsorplakátját. Ezen ötlött a szemembe az István a király, s hogy holnap este a Nemzeti Színházban játsszák.

Viski Dániel
(Ady Endre
anyai dédnagyapja)
síremléke Nyárszón

A darabot már otthon hallottam a rádióban a SZER jóvoltából, és láttam is a magyar tévében, így hát égek a vágytól, hogy a valóságban is láthassam. A reményeim a pénztárnál lelohadnak. Közlik, hogy a jegyek már elővételben rég elkelték. De azért menjek oda előadás előtt, hátha lesz valakinek felesleges jegye. Csodák csodája, a szerencse estére mellém szegődik.

Hogy mit érzek az előadás alatt és főleg a végén, amikor a közönség felállva elénekli a Himnuszt, azt ne várja tőlem senki, hogy leírjam. Én, akinek anyanyiszor mondták egy idegen nyelven, hogy „ne ugassak magyarul, mert román kenyeret eszek”, most, életemben először szabadon énekelhetem a Himnuszt.

Mikor visszaérek a szállásomra, egészen felbátorodom, és nem zárkózom a szobám négy fala közé, hanem a tévé elé ülök a társalgóban, ahol többen is vannak. Most jövök rá, hogy mások is vannak itt hozzám hasonló helyzetben. Beszédbe elegyedek, és elmondom, hogy szeretnék többet tudni az ittmaradás lehetőségeiről. Miután meggyőzőm beszélgetőtársaimat, hogy nem vagyok kém – tudni való, hogy nálunk, Romániában az ilyen gyanúba fogás szinte már népbetegség –, elmondják az általuk ismert lehetőségeket. Ekkor hallok először a rákosszentmihályi református templomról és Németh Géza tiszteletes úrról. Megtudom azt is, hogy minden pénteken három óra-
kor fogadja az erdélyieket.

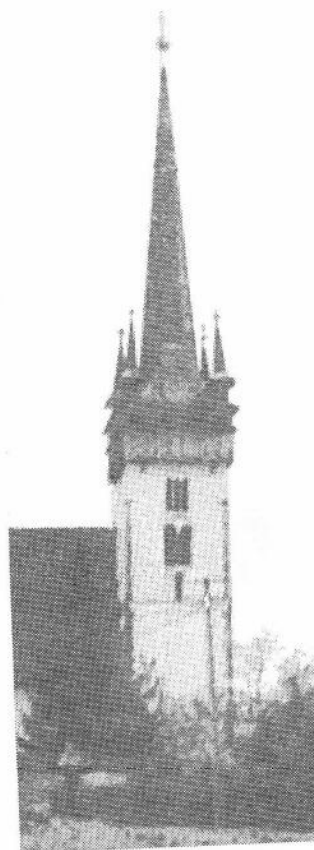
Másnap délelőtt hosszabb beszélgetést folytatok a vendégszállás gondnoknőjével, aki az első nap szigorúsága után most egészen barátságos hangot üt meg velem. Röviden elmesélem neki erdélyi múltam, és szólok a szándékaimról. Tőle tudom meg, hogy alattunk egy emelettel van a Reformátusok Lapja szerkesztősége. Az ő biztatására állítok be a főszerkesztőhöz, Komlós Attilához. Soha nem felejttem el, amint ott álltam az ajtaja előtt, teli szorongással és félelemmel.

Mert nálunk, Romániában, az emberek vannak a hivatalokért, s ezt a hivatalnokok éreztetik is a polgárokkal. Nem beszélve arról, ha a neved vagy a kiejtésed elárulja, hogy nem dákoromán származású vagy. Ennél már csak az rosszabb, ha egy janicsársorba süllyedt magyar bürokratával van dolga az embernek. Az ilyen, hogy felettesei előtt hűségét bizonyítsa, még erősebben visszaél a helyzetével.

Szorongással vegyes zavarom csak fokozódik, mikor a főszerkesztő kedvesen fogad. Elbeszélget velem, és a segítségéről biztosít. Sőt, az ebédlőbe kísér, és felkér: fogadjam el az ebédjét, hisz ő úgysem éhes, én pedig biztos, hogy pár napja nem ettem meleg ételt. A meglepetéstől még csak tiltakozni sem merek. Hiába, nekünk Romániában nem nagyon volt részünk ilyenben. Engem legalábbis ritkán vettek emberszámba a hatóságok hivatalos helyeken. Rövid életrajzot írok, és ezer forint gyorssegélyt kapok. Pénteken már együtt megyünk más szállólakókkal Rákosszentmihályra, az ottani református gyülekezet templomába.

Ez a hely bevonult a történelembe. Már elég sokan vannak a templom körüli kertben, sőt az épület előtti utcaszakaszon, mikor megérkezünk. Míg mások bátran jönnek-mennek, mi egyelőre nagyon félve mozgunk. Hiába vagyunk több mint 200 kilométerre Ceausescu rettegett szekuritájától, nem bírunk szabadulni a félelemtől, amely a velünkbe hatolt. Kerüljük egymás tekintetét, és nem szívesen szólalunk meg. Ha viszont valaki beszél, azt érdeklődve hallgatjuk. A helyi lelkész és a presbitérium meleg teával és zsíros kenyérrel fogad minket. Először félünk elfogadni a kínálást. Hogyan is nyúlhatnánk mi ah-

Magyar-
gyerőmonostor

hoz, ami nem a miénk, és ráadásul ingyen van? Hiszen mi a romániai paradicsomból érkeztünk ide, ahol fejenként 200 gramm kenyér a fejadag.

Közben valamilyen űrlapot kell kitöltenünk. Többször elmondják, hogy bátran beírhatjuk azt a pár adatot, amit kérnek, mert bizalmasan kezelik és egyébként is általános dolgok után érdeklődnek. Ennek ellenére szorongva írjuk a betűket, mintha mindegyikkel saját magunkat lepleznénk le. Ezt az érzést csak az értheti meg, akit a szekuritáté kényszerített hamis tanúvallomás aláírására. Egy férfi közben többször elmondja, hogy senkit nem biztatnak az ittmaradásra, sőt, a családokat egyenesen kérik, hogy térjenek vissza a családjukhoz. Érzem, hogy itt és most Németh Géza szavainak (mert ő mondja ezt) annyi hatásuk van, mintha valaki kalitkából kirepülő madarat, vagy még inkább pokolból szabaduló embert akarna rábírní a visszatérésre.

Eljön a hat óra. Lassan megszűnik a jövés-menés, beszélgetés. Közös istentiszteletre gyűlünk össze a templomban. Az ígét Németh Géza hirdeti. Nem bírok betelni a hallott szavakkal. Micsoda beszéd, illet még csak elképzelni sem mertem. Így kell beszélni egy református papnak. Persze nálam az magától értetődik, hogy így is cselekszik. Végezetül közösen elénekeljük a magyar és a székely himnuszt.

Ujra átélem azt, amit a színházban éltem át. Azt hiszem, nincs erdélyi magyar a jelenlévők között, akinek ne sírna a lelke, és ne könnyezne a szeme. Már azt sem bánjuk, ha figyelnek minket. Történjék bármi, de egyszer szabadon elénekelhettük a himnuszainkat.

Németh Géza még elmondja, hogy akivel most nem sikerült személyesen beszélnie, azt kedden és csütörtökön a Thököly úti irodájában várja. Megbeszélem Komlós Attilával, hogy hétfőn keresni fogom az ügyeim további intézése végett. Még ácsorgunk, beszélgetünk egy keveset, aztán eloszlik a társaság.

A szobámba időközben lakótárs érkezett. Csabinak hívják, a nővérével jött Sepsiszentgyörgyről. Komolyabb politikai okuk nincs ugyan a kijövetelre, csak éltek egy kínálkozó lehetőséggel.

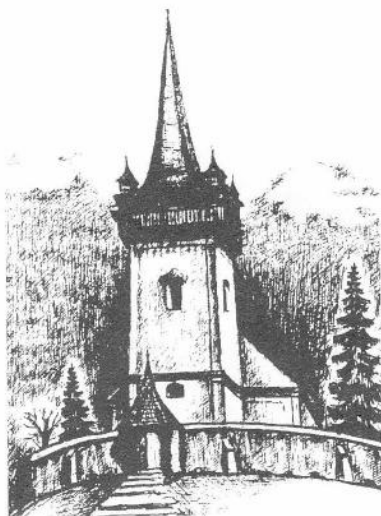
A hétvégét városnézéssel töltöm. A városból keveset látok, mert a maradni vagy visszamenni dilemmája súlyos teherként nehezedik rám.

Tizenöt éves koromban ért életem legnagyobb csalódása. Sikeresen felvételiztem az egyik neves kolozsvári szakközépiskolába, de néhány tanárom részéről olyan magyargyűlölettel találkoztam, hogy az egy vasgárdistának is becsületére vált volna. Akkor panaszkodtam Mátyás király szobrának, és azóta nem érzem a szülőföldemet hazámnak.

Azóta egy cél lebeg előttem: eljönni onnan, hogy szabad lehessen. Most itt van az alkalom, hogy a tizenkét éves vágyalom valóra váljon. De eljöhettek-e? Otthagyhatom-e betegeskedő szüleimet, akiknek egyetlen gyermekük vagyok, nem beszélve arról, hogy nagymamám két éve ágyban fekvő beteg. És otthagyhatom-e Kolozsvárt és Kalotaszeget? Ha viszont visszamegyek, talán életem utolsó kitörési lehetőségét szalasztom el. Nem is szólva arról, hogy visszatérésem esetén a szekuritáté birtokában lévő dossziém újabb rágalmaktól duzzadna.

Sétálok a Duna-parton és gyötör a dilemma. Bárhogyan is döntök, a lelkiismeret mindig furdalni fog. Már a hidak is megszűnnek létezni számomra, a szemem előtt minden egybemosódik. A pilléreket is óriási kérdőjeleknek látom.

Körösfe

Mire ágyba kerülök, kegyetlen fejfájás gyötör. Így telik el a hétvége, és eljön a hétfő délelőtt. Meghozom a megváltoztathatatlan döntést: maradok.

E szilárd elhatározással kopogtatok be hétfő délelőtt Komlós Attilához. Újra végighallgat. Elmondom, hogy két ok miatt nem térek haza. Először: mint megrágalmazott személy, mindennek ki vagyok téve, ha visszamegyek. Másodsor: szeretnék továbbtanulni, aminek lehetőségétől odahaza megfosztottak. És reménykedem, hogy így többet tudok tenni az otthoniakért, mint ha visszamegyek. Otthon magamat sem tudnám megvédeni. Külföldön nincsenek sem rokonaim, sem ismerőseim, akikre esetleg számíthatnék. Komlós Attila, mint az első találkozásunkkor, most is nagyon segítőkész. Néhány telefon ide meg oda, és kisvártatva már egy legépelt önéletrajzzal indulok a KEOKH-hoz. Három nap múlva – öt nappal hamarabb, mintsem március 3-án a vízumom lejárna – a kezemben van a tartózkodási engedély.

A szálláson már régebben ott lakó erdélyiek nem győznek csodálkozni. Hogyan kaphattam meg az ideiglenes tartózkodási engedélyt, amíg nem jár le az útlevélem? Úgy látszik, hatásosak voltak az érveim, és annak, aki az ügyemben eljár a Belügyminisztériumnál, magyarul dobogott a szíve.

Csütörtökön Németh Gézához megyek. Óriási várakozással tekintek a találkozás elé. Nálam van az átcsempésztett írás is. Ketten várakozunk a szobában. A másik ember szintén sorstársam, Székesfehérvárról jött Pestre, hogy tanácsot kérjen a fővárosi lehetőségek felől. Az egyik szomszédos szobából belép Németh Géza. Az első személyes találkozás kis csalódást okoz nekem. Egy református lelkésztlől én finomabb viselkedési formát várok. Valahogy úgy érzem, mintha mennyiségre venne, és nem emberi lényként kezelne. Először is a maradásom oka felől érdeklődik. Őszintén elmondok neki mindent, amiről az előzőekben már beszéltem. Nem nagyon biztat, mire megmutatom neki a tartózkodási engedélyemet. Beszélgetésünk hirtelen fordulatot vesz, megdicsér ügyességemért, hogy ezt már el is intéztem. Kijátszom az utolsó kártyám, és megmutatom az írásomat is. Belelapoz, a végén néhány sort elolvas, majd azt kérdi tőlem:

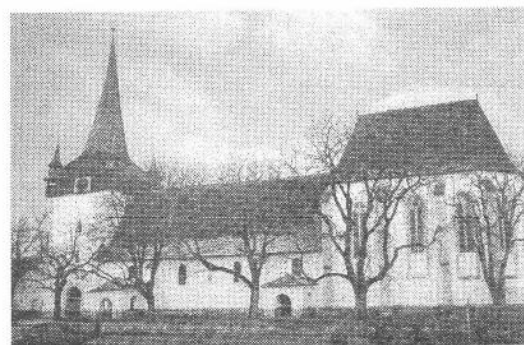
- Vallásos vagy?
- Természetesen, méghozzá református.
- Ha úgyis tanulni akarsz, nem volna-e kedved a teológiához?
- Őszintén szólva, én erre mostanáig nem is gondoltam. De így hirtelen azt mondhatom, hogy nem valószínű, mert nagyon gyenge a zenehallásom.
- Az nem gond, ott van a kántor, ő énekel – vigasztal meg.

Abban maradunk, hogy még gondolkodom az ajánlatán. Ha igent mondok, ő majd segít. Társammal gyorsan végez, mivel nála megélhetési problémákról van szó. Mikor eljövök Németh Gézától, megállapítom magamban, hogy a kérdőjelek nemhogy eloszlottak volna, hanem még sokasodtak is körülöttem. Teológiára menjek? Soha az életben nem fordult meg ilyesmi a fejemben.

Nemhogy zenehallásom nincs, de hatéves koromig hibásan is beszéltem. Voltak szavak, amelyeket csak dadogva tudtam kiejteni. Így, az állandó félelemtől, hogy megakadhatok beszéd közben, nagyon felgyorsult a beszédem. Szüleim sokszor figyelmeztettek, hogy ne hadarjak annyira, mert egy szót sem értenek a szavaimból. Most mit tegyek? Újabb gond, újabb kérdőjel.

Közben új társak is érkeznek a szállásra. Köztük van egy fiatal házaspár: Juhos Gábor és felesége. Elég fáradtnak és megviseltnek látszanak, mint

Bánffyhunyard

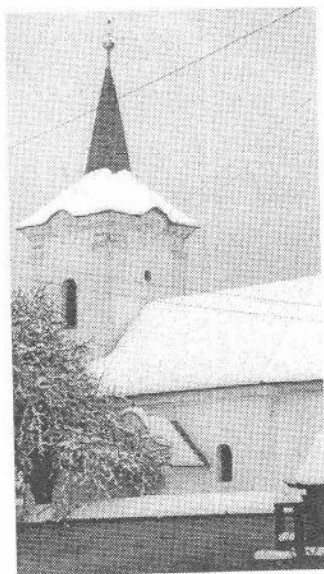

bármelyikünk az érkezés után. Nagyváradról jöttek. A feleség egyre csak az otthon maradt másfél éves gyerekről beszél. Ő inkább a gyereket választaná, mint a maradást. Gábor azzal érvel, hogy az elutazása előtti napon felszólították: adja le az útlevelét. Titokban jött át, így semmiképpen sem térhet vissza. Tekintettel a zsúfoltságra, a mi szobánkban kapnak egy ágyat.

Újra péntek délután van, és mi ismét Rákosszentmihályon vagyunk. Az emberek egyre jönnek. Mindenki kíváncsi, mindenki fél. Nem lehet tudni, ki milyen szándékkal jött, és már a határokon túlra is eljutott a rákosszentmihályi templom híre. Csak főhajtással említhetem Pánczél Tivadar tiszteletes úr nevét. Ő kinyitotta előttünk templomát és vállalta az ezzel járó összes következményt. Hisz ne felejtjük el: ott és akkor bizony egyáltalán nem volt kockázatmentes, például a székely himnusz eléneklése. Hiszen ekkor még a kádári szellem van uralmon, vagyis csak testvéri szocialista országok és pártok vannak, de nem létezik sem felvidéki, sem erdélyi magyarság.

Úgy érzem, mintha a Biblia epizódjai kelnének életre. Izrael népét is sokszor üldözték, és a zsidóknak menekülniük kellett, akár az első keresztényeknek. Nagyon meghatók és szépek e pénteki napok a rákosszentmihályi templomban. Most még minden tisztának és őszintének látszik. Vagy csak én látom annak? Az istentisztelet végén a tömeg egyetlen imádkozó közösséggé válik. Egymás kezét fogva mondjuk el a Miatyánkot. Ezt követően teljes szívből, könnyező szemekkel énekeljük himnuszainkat. Menekültek voltunk, de boldogok, mert szabadoknak hittük magunkat. Már itt vannak az első külföldiek a segélyekkel. Kell-e mondanom, hogy újra a hollandok járnak elől a jó példával? Lehet, hogy vannak nemzetek, amelyeknek a génjeikben van a segítő-készség. Mert ezelőtt három évszázaddal is ők mozdultak meg, és azóta hány-szor. Nem is bírom ki, hogy gondolataimat versbe ne foglaljam.

Jákótelke

DE RUYTER UNOKÁIHOZ

*A múltba tekintek,
Hol egy gályát vélek
Feltűnni a horizont ködbe vesző peremén.
Nyugtalan, bolyongó elmém homálya megtisztul,
Miközben a gálya egyre közeledik felém.*

*Hatalmas lapátok,
Csontra száradt karok,
Már hallom is az evezők tompa csobbanását,
S hallom a csontvázak énekét, melyre a tenger
Is felordít, s egy morajlásba fojtja fájdalmát.*

*Keresztény kárhozat,
Emberi gyalázat.
E két dolog az, ami a látványba belefér.
S mindezt a könyörülő Isten nevében teszik,
Kik maguk földi helytartónak kinevezték.*

*Mindenhol közöny van,
A nagyvilág hallgat.
Bár tudat alatt tiltakozik a lelkiismeret,
Mégis a jólét elnyomja a szív parancsszavát.
De hála az égnek, van egy Ruyter, ki tenni mer!*

*Űrhajók világa
S kísért a múlt átka.
Reményt vesztett, hitünkben csalódott matrózok vagyunk,
Kik végső elkeseredésünkben ismeretlen
Hullámokba vetjük magunk, hátha lesz valahogy.*

*A mentőöv lohad,
A reményünk is apad.
A kikötőben nagy tengerjárók vesztegelnek,
De nem vettek észre, vagy talán nem is akarnak.
De ni csak, kis csónak evez felénk, hogy segítsen!*

*Igaz, amit mondott
Régen a nagy dalnok:
Nem nagy sokaság, kicsi de szabad nép tesz csodát.
Éltünk mentve, reményünk éled, hátha a hajók...
Hős Ruyternek unokái, fogadjátok hálánk.*

Budapest, 1988. március

E verset szándékozom az itt megforduló hollandoknak adni emlékébe.

Aztán megjelennek az első munkaadók is. Így ismerkedem meg Szalay Attilával, aki a Csepel Művekből jött, hogy munkaerőt toborozzon.

Mivel az első lépésen túl vagyunk, munka után kell nézni, hogy az ember megélhessen. Egészséges embernek hosszabb ideig segélyből élni szégyen. Mivel autószerelő vagyok, valaki azt tanácsolja, próbálkozzam a BKV-nál, vagyis a Budapesti Közlekedési Vállalatnál. Minden rendben is van addig, amíg a felvételt intézem. Kiderül viszont, hogy csak az vállalhat munkát, és kaphat munkásszállót, aki vidéken van bejelentve. Hiába mondom, hogy én egy másik országból jövök, a tisztviselő hajthatatlan. A jogszabály kimondja, hogy Budapesten csak az lakhat munkásszállón, aki nem a fővárosban van bejelentve.

Elgondolom: mi lenne történelmünk legszebb lapjaival, ha Bocskai, a Rákóczi, a márciusi ifjak is mindig a fennálló jogszabályok és törvények szerint járnak el? Végül elmegyek Csepelre és megkeresem Szalay Attilát, aki mindenben segít. Ők azt is megoldották, hogy munkásszállót biztosítanak, függetlenül attól, hogy hova vagyunk bejelentve. Ők tudják, hogy abból az Erdélyből jövünk, ahonnan Mátyás király és Bocskai meg Arany János is jött.

Mire lejár az útlevelem, már a csepeli kerékpárgyárban dolgozom. Innen kezdve véget ér a mámoros kezdet.

Magyarókerke

